

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 5, Issue 1, April 2017, p. 149-169

Received	Reviewed	Published	Doi Number
13.03.2017	12.04.2017	24.04.2017	10.18298/ijlet.1714

SOCIAL PROBLEMS IN ORHAN KEMAL'S 'KANLI TOPRAKLAR'

*Birol BULUT*¹

ABSTRACT

A dynamic society maintains its development through its traditions coming from the past, culture, economic relations, belief system, and unwritten rules. Social changes that seem to be following a horizontal progress in the past turn out to be following a vertical progress in modern times especially with the improvements in industry and varieties in ways of thinking. These developments and changes inevitably effect the judgements of values and daily life. Turkish society have experiences a few breaking points throughout the history. Without a doubt, the most prominent of these is the fall of Ottoman Empire after the War of Liberation and the foundation of Turkish Republic. With the understanding of a new era, there have been great changes in many areas such as law, trade, or alphabet. The new system attempted to implement the reformations as immediate as possible while still dealing with the problems inherited from the past. As a result, social problems troubling some people occurred. Intellectuals are not indifferent to the social problems caused by the reformations. Orhan Kemal, approaching to the social problems with a Marxist perspective, presents the problems of peasants, landownership, class differences, the bureaucracy- bourgeoisie relations, family in his novel named "Kanlı Topraklar". In this paper, the problems that the novel presents will be studied in accordance with the perspective of the writer. In this paper, i will study the social problems in "Kanlı Topraklar" by Orhan Kemal who creates his works by reflecting the society in a realistic manner. Transformation of landownership that occurred in the times of Ottoman and continued during the Republic period, its problematic results that the peasants dealt with, class distinctions, the relationship between bureaucracy-bourgeoisie, and the condition of familya re analyzed through a Marxist perspective. In the paper, it is stated that the source of the social problems in the novel is the inherited problem of land, liberal policies, and class distinctions.

Key Words: Orhan Kemal, Kanlı Topraklar, Social Problems, Marxism.

ORHAN KEMAL'İN 'KANLI TOPRAKLAR' ADLI ROMANINDA SOSYAL MESELELER²

ÖZET

Dinamik bir yapı arz eden toplum geçmiş dönemlerden beri oluşturduğu gelenekleri, kültürel hazinesi, iktisadî ilişkileri, inanç biçimi ve yazılı olmayan kuralları ile varlığını ve gelişimini sürdürür. Geçmişte yatay seyreden toplumsal değişimler, modern zamanlara gelindiğinde özellikle sanayi alanındaki ilerleme ve düşünce hayatındaki canlılıkla birlikte dikey bir seyir hâlini almıştır. Bu da gelişmeler elbette toplumun değer yargılarına ve gündelik hayatına sirayet eder. Türk toplumu tarih içerisinde birkaç kırılma dönemi yaşamıştır. Şüphesiz bunların en derini, Kurtuluş Savaşı'nın akabinde kıtalara ve yüzyıllara hükmetmiş Osmanlı'nın yıkılması ve yerine Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıdır. Yeni bir yönetim felsefesiyle Osmanlı'nın monarşik düzeninin yerine ikâme edilen Cumhuriyet'le birlikte hukuktan ticarete, kılık kıyafetten alfabeğe kadar birçok alanda değişimler meydana gelmiştir. Geçmişin kalıplaşmış sorunlarını da devralan yeni sistem, getirdiği yenilikleri bir an önce uygulamaya geçirmek istemiştir. Sonuçta bu durum bazı eksiklikleri ortaya çıkarıp toplumun birtakım kesimini sıkıntıya sevk edecek sosyal meseleleri doğurmuştur. Aydın olarak görülen sanatçılar da değişimlerin sebep olduğu toplumsal problemlere kayıtsız kalamaz. Bu çalışmada toplumcu gerçekçi bir kimlikle eserlerini meydana

¹ Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, El-mek: birollbulutt@gmail.com

² Bu çalışma, 6-8 Mayıs 2013 tarihlerinde Bursa'da düzenlenmiş olan II. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi'nde sunulan aynı adlı bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş hâlidir.

getiren Orhan Kemal'in "Kanlı Topraklar" adlı romanında sosyal meseleler incelenmiştir. Eserde anlatılan Osmanlı'dan süregelen ve Cumhuriyet Dönemi ile devam eden toprak mülkiyetinin dönüşümünü, köylülerin bu minvalde yaşadığı sıkıntılar, sınıfsal ayrılıklar, bürokrasi-burjuva ilişkisi ve aile kurumunun durumu Marksist bakış açısıyla irdelenmiştir. Romanda konu edinilen toplumsal problemlerin kaynağının geçmişten gelen toprak meselesi buna bağlı olarak siyasî erkin politikaları ve sınıfsal farklılıklar olduğuna işaret edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Orhan Kemal, Kanlı Topraklar, Sosyal Meseleler, Marksizm.

1. Giriş

"Yazmak için yaşamak, duymak, halkı algılamak gerekir. Bir yazı adamı için çok gereklidir halkın içinde kalabilmek. Ve halkın değişimini algılamak."

Orhan Kemal³

Sanat, fildişi kulesine çekilen sanatçının estetik duyusunu mu yansıtmalı yoksa insanlığın, mensubu olduğu cemiyetin gerçekliğini gün yüzüne çıkaran bir yapıya mı bürünmelidir? Bu sorunun cevabını içinde barındıran sanatın işlevi meselesi, geçmişten bugüne değin hâlâ sorgulanmakta ve canlı bir tartışma ortamı vücuda getirmektedir. Lakin şunu da unutmamak gerekir ki edebî metinlerin merkezinde insan vardır ve insanın toplumla, çevreyle olan ilişkisi edebiyatın konuları arasındadır. Bu noktada yazar için insanın/toplumun içinde bulunduğu koşullar ve bu koşullar altında verdiği yaşam mücadelesi sanatın hammaddesini oluşturan bir alana tekabül eder. İdeoloji ve bileşenleri bağlamında işlenen hikâyeler, topluma geri dönerek toplumun kendi gerçekliğinin farkına varmasını amaçlar. Dolayısıyla sanatçı ve toplum birbirlerine karşı tutulan birer ayna gibidirler ve iki taraf arasında önüne set çekilemeyecek bağlantı mevcuttur.

Batı'da teşekkül etmeye başlayan bugünkü edebiyatın temelleri 16. yüzyıldan itibaren atılmaya başlanır. İlk başlarda aristokrat kimlik taşıyan edebiyat, özellikle 18. yüzyılın sonlarına doğru romantizmle birlikte toplumsal alana kaymaya başlar. Herder'in aydınlarla toplumu birleştirme çabası, halk şarkılarını toplaması ve ortaya koyduğu "halk" kavramıyla birlikte -daha sonra geniş yayılma alanı bulacak- romantik milliyetçiliğin temelini atar. Böylelikle edebiyat ile toplum arasındaki temas sağlanmış olur (Escarpit, 1992, s. 9-10). Daha sonra Hyppolite Taine, "ırk, muhit, ân" a dayandırdığı yazar-toplum-eser bağlantısını da kapsayan edebî eleştiri modelini öne sürer. Zaman geçtikçe edebiyatın toplumsallıkla ilişkisi ideolojik bakış açısıyla yapılandırılır. Yazarların mensubu olduğu toplumun sorunlarına eğilmesi, onları görünür kılması, sosyal meselelere çözüm önerileri getirmesi ideoloji ve edebiyat bağlamında Marksizm'le beraber artık açık bir şekilde estetik kaygıya dönüşür.

³ Nurer Uğurlu, Orhan Kemal'in İkbal Kahvesi, Örgün yayınevi. 2002, s.16.

Marksizm'in ilkelerinden doğup toplumcu gerçekçilik olarak ifade edilen bu estetik tavır ve eleştiri modeli, yazarı ve okuru bu ideoloji doğrultusunda yönlendiren, sorgulamaya iten sosyo-ekonomik tabanlı bir yaklaşımdır (Oktay, 1986, s. 11). Gerçekliği bir yanılısma olarak gören Marksizm, "(...) bireyi daha doğrusu insanoğlunu doğal ve toplumsal çevresiyle birlikte alır. Bireyin ruhsal davranışlarını, edim ve eylemlerini çizerken onu oluşturan toplumsal alt yapıdan ayırmazlar. (...) Çevresiyle birey arasındaki çatışma gerçekçi bir biçimde ve etkin bir öge olarak ele alı[r]." (Özdemir, 1994, s. 307). Ekonomi ve toplumsallığı birbirine bağlayan Marksizm'e göre insan, her şeyiyle toplumun bir parçasıdır. Bu bağlamda edebiyat hem bireyin haz almasını hem de aydınlanmasını sağlayarak toplumsallaşmasının önünü açacak yazın üretmeyi hedefler (Tunalı, 1993, s. 135).

Fransız İhtilali'nin dünyaya yaydığı milliyetçilik ateşinden Osmanlı da nasibini alır. Devletin yaşadığı bunalımlara çözüm bulma sorumluluğunu üstlenen yazarlar, hazırladıkları kurtuluş reçetelerini topluma yaymak için çaba sarf ederler. Her ne kadar bu süreç belirli bir dönem kesintiye uğramış olsa da Milli Edebiyat Dönemi'nde sanat-toplum ilişkisi tekrar, hem de güçlü bir şekilde filizlenmeye başlar. Bu dönemde verilen eserlerin sosyal meselelere değinmesi zayıf olmakla birlikte asıl amaç Anadolu'nun varlığını hissettirmek ve halkını tanımak/tanıtmaktır. Milli mücadelenin kazanılıp Cumhuriyet'in ilan edilmesi dolayısıyla geneli devletin resmî ideolojisini destekleyen, yeni ideal insan tipini oluşturma görevi üstlenen siyasî tabanlı edebî eserler, 1940'lı yıllardan sonra yerini yavaş yavaş sosyal meseleleri işleyen eserlere bırakır (Karpat, 1962, s. 22). Bu geçişin altında yatan sebeplerden biri de yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'yle beraber değişen yaşam koşulları ve üretim ilişkilerinin meydana getirdiği sosyal problemler ve bu sıkıntılardan doğan çatışmalardır. Eserlerinde sıkça bu değişimi ve çatışmayı ele alan Orhan Kemal toplumcu gerçekçi romanı şu şekilde tanımlar: "*Gerçekçilik, içinde yaşadığı topluma yer yer ayna tutmaktan ibaret değil ki! Asıl gerçekçilik, asıl yurtseverlik, içinde yaşadığı toplumun bozuk düzenini görmek, bozukluğun nereden geldiğine akıl erdirmek, sonra da bu bozuklukları ortadan kaldırmaya çalışmak. Buna engel olanlarla savaşmak!..*" (Uğurlu, 2002, s. 44). Orhan Kemal, 'gerçekçiliği' çevreye ve insanlara tutulmuş bir ayna olarak ele almaz. Sadece bozuk düzeni, insanoğlunun menfaati uğruna yaptığı alçaklıkları, merhametsizliği olduğu gibi yansıtmak ona göre değildir. Yazarın 'gerçekçiliği'nde bu sistem içinde yer almış fakat hala kirlenmemiş, kurtulmak için çaba harcayanlar kesimler de vardır. Çünkü ona göre insanların özü iyilikle doludur ve herkes aynı kalıptan çıkmış gibi kötü değildir. Ancak bu kesimi de bozan toplumun düzensizliğidir. Orhan Kemal'e göre hep kötünün verilmesi, eserin sakat doğmasına neden olur ve asıl gerçeklik toplumun her yönünün verilmesidir (Uğurlu, s. 43).

İşlediği konular ve olaylara bakış açısı noktasında toplumcu gerçekçi yazarlar arasında gösterilen Orhan Kemal'in romanlarını Tahir Alangu üç başlık altında inceler. Bunlar: 1. Biyografya romanları sırası, 2. Adana'da toprak ve fabrika işçilerinin dünyası, 3. İstanbul'da küçük adamların mahrum hayatları şeklindedir (Alangu, 1965, s. 384). *Kanlı Topraklar*⁴, yazarın Çukurova'yı konu edindiği romanlarından biridir. İlk baskısı 1963 yılında yapılmıştır. 1959 yılında Fikret Otyam'a yazdığı bir mektupta, romancıların toplumsal gerçeklerden ziyade "*ıvır zıvır*" ile uğraştığını

⁴ Çalışmamızda kitabın şu baskısı kullanılmıştır: Orhan Kemal, *Kanlı Topraklar*, Everest Yayınları, 9. basım, Haziran 2007, İstanbul.

söyleyen yazar (Otyam, 1975, s. 165) birçok romanında olduğu gibi bu eserinde de küçük insanların sıkıntılarında, toplumsal aksaklıklardan bahsetmiş ve sistem eleştirisi yapmıştır.

Eser, fabrikatör Nedim Ağa'nın ilk önce çırcır kâtibi daha sonra da damat adayı olan Topal Nuri'nin etrafında gelişen olay örgüsünü ele alır. Zengin olmak için her şeyi yapmaya meyilli Topal Nuri, bu uğurda karısını boşar, arkadaşını hapse attırır ve elde etmek istediği topraklar için köylüyü birbirine düşürür. Bütün bu olaylar cereyan ederken, toplumun kanayan yaraları gözler önüne serilir. Bu bağlamda *Vukuat Var* ve *Hanımın Çiftliği* serisinin devamı şeklinde kurgulanan *Kanlı Topraklar* iki bölümden oluşur. Kahramanların ve çevrenin tanıtıldığı, olayların filizlenmeye başladığı, kişiler arasındaki ilişkiler yumağının anlatıldığı birinci bölüm, Topal Nuri'nin Şehnaz'ı terk etmesi ve bir süre ortaldan kaybolmasıyla biter. Esere de ismini veren *Kanlı Topraklar*'ı elde etmeye çalışan insanların verdiği mücadeleyi, mülk ve iktidar hırsı da ikinci bölümde anlatılır.

Orhan Kemal'in 1930'lu yılların Çukurova'sını anlattığı "Kanlı Topraklar" adlı romanı o günün şartlarında sosyal bir yara hâline gelen meselelere toplumcu gerçekçi yaklaşım sergiler. Bu meselelerin başında toprak sorununa bağlı olarak özel mülkiyet gelmektedir. Diğer meselelerin varoluşu da özel anlamda mülkiyet, genel anlamda da kapitalizmle ilintilidir. Çalışmanın amacı romanın yansıttığı toplumsal meseleleri yazarın ideolojik perspektifi açısından inceleyip problemlerle ilgili çözüm önerilerini ortaya koymak ve ayrıca edebiyat sosyolojisine kaynaklık etmesi bakımından olayların geçtiği dönemin fotoğrafını çekmektir.

Bu çalışmada öncelikle eserde gösterilen sosyal meseleler tespit edildi. Ardından elde edilen malzeme beş başlık altında ele alındı. Romanda anlatılan bazı olaylar tarihsel gerçekliği açısından değerlendirildikten sonra sosyal meselelerin neden olduğu çatışma unsurları incelendi. Yazarın ideolojik bakış açısı ve metin gereği Marksist okuma biçimi tercih edilmiştir.

2. Eserdeki Sosyal Meseleler

2.1 İdeolojik Bir Eleştiri: Toprak ve Mülkiyet Meselesi

Orhan Kemal, 19 Ekim 1961 yılında Fikret Otyam'a gönderdiği bir mektupta yazmaya başlayacağı ve adını *Kanlı Topraklar* koyacağı eseri için "*Bundan öncekilerin topundan derin, topundan geniş ve topundan 'roman'. Lök gibi.*" ifadelerini kullanır. Romanın, diğer Çukurova romanlarından üslup ve kurgu bakımından farklı yönlerinin bulunduğunu belirtir. Yazar, bu eserde aynı tarzdaki romanlarından farklı olarak Çukurova'nın ticarî, ziraî ve sanayi gelişimini II. Abdülhamid döneminden başlatıp II. Meşrutiyet, I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele Dönemi'ni de kapsayan tarihsel süreç içerisinde ele almayı amaçlar. Bu fikirden yola çıkarken Çukurova'da mülkün tarihsel süreç içerisinde nasıl ele değiştirdiğini, o günlerde mülk sahiplerinin fakir halkı nasıl sömürdüğünü ve çıkar ilişkilerinin boyutlarını gözler önüne sermek istediğini belirtir (Otyam, s. 229).

Eserin ikinci bölümü üç kıtaya nam salmış bir imparatorluğun yıkılmasından sonra doğan genç Türkiye Cumhuriyeti'nin yaşadığı "toprak mülkiyeti" meselesini anlatır. Bu bölümde kahramanlar

silikleşerek toprak mülkiyetin ve toprağın süreç içerisinde el değiştirmesi ve bunun meydana getirdiği sıkıntılar ön plana alınır. Gerçekten de o günlerde Osmanlı Devleti'nde var olan ve onun bağrından kopmuş Türkiye Cumhuriyeti'nde de devam eden bir toprak meselesi vardır. Esasında bir tarım devleti olan Osmanlı'da toprakların mülkiyeti genel itibariyle devlettedir. Bu topraklar oluşturulan sistemlerle hizmet karşılığında bedel olarak dağıtılırdı. Fakat tımar sisteminin bozulmaya başlamasıyla devlete ait olan mîrî topraklar, özel mülkiyete geçmeye başlar (Aksoy, 1971, s. 46). Burada özel mülkiyet kavramı üzerinde ayrıca durmak istiyorum. Çünkü bu mesele eserin temel yapısını oluşturmaktadır.

Marksizm'e göre insanın toplumsallaşmasının temel etkeni "üretim ilişkisi"dir. Üretim ilişkileri bu bakımdan toplumun bünyesinde topladığı dinamikleri –sınıfları, siyasî yapılanmayı, ideolojiyi-belirleyen ve yönlendiren etkiye sahiptir. Üretim ilişkisini ise "üretim güçleri" belirler. Üretim güçleri Marksizm'de makinadan fabrikalara, çapadan traktöre kadar üretimi sağlayan araçlardır. Üretim ilişkileri ve üretim güçleri arasındaki ilişkinin boyutu toplumsal değişimin de yönünü belirler (Callinicos, 2009, s. 111). Adil bir yaşam düzeninin sağlanması için üretim kaynaklarının ortak paylaşımı gerekmektedir. Eğer bu kaynaklar özel mülkiyetin denetimine geçerse, kârı olabildiğince arttırma hedefi taşıyan kapitalizmin oluşturduğu sömürü düzenine hizmet eder. Üretim kaynakları ve üretim güçlerini elinde barındıran kapital sahibi, daha fazla mal üretme gayesindedir. Bunun sonucunda da çalışanlar ezilir ve insanî ve ahlaksal ölçütlerden uzaklaşarak meta ve para değerli hale gelir (Tunalı, s. 137). Marksist teori, kapitalist düzenle üretim modelini oluşturmuş, sınıfsal ayrılıkların bulunduğu yapılara yönelik eleştiri olmakla beraber üreten kesimin haklarını korumaya almayı ve ortak üretim düşüncesini benimser.

Türk edebiyatında toplumcu gerçekçiler bu minvalde sosyal meseleleri göstermek için şehirden ziyade köye yönelir. Köye yönelimin temel sebeplerinden biri Marksizm'in doğmasına sebep olan sanayi menşei sınıflı toplum yapısının bu topraklarda olmamasıdır. Bunun için toplumun büyük çoğunluğunun yaşadığı köylere yönelen ve geniş topraklara sahip ağaların köylüyü ezdiğini gözlemleyen yazarlar, kendilerine hazır bir model bularak sınıf çatışması ve yoksulluğun neden olduğu toplumsal problemlerin kaynağını burada aramaya başlarlar. Böylelikle 1950'lerden itibaren Marksist ideoloji bağlamında köy romanı teşekkül eder ve 1960 yılı itibariyle Türk aydını Marks'ın Asya Tipi Üretim Tarzı (ATÜT) modeli ile tanışır. Artık köy romanlarının dayanacağı kuram da hazırdır.

Marksizm dünyadaki üretim modellerin aynı zamanda doğmamakla birlikte birbirinden farklı olduğunu kabul etmektedir. Marks, Engels'e yazdığı bir mektupta şöyle der: "Bernier haklı olarak Türkiye, İran ve Hindistan'dan bahsederken, Doğu'daki bütün olayların temel şeklini toprakta özel mülkiyetin yokluğunda aramalıdır, diyor. Bu Doğu cennetinin gerçek anahtarıdır." (Divitçioğlu, 1971, s. 21). Asya toplumlarında üretim ilişkileri Batı'dan farklı olarak toprağa dayalıdır ve topraklar devletin denetiminde olduğu için üretim kaynakları özel mülkiyete geçmez. Bu da Marksizm'e göre ortak bir yaşam için bireyler arasında ideal bir üretim ilişkisi oluşturur. Fakat bu üretim ilişkisinin tarihsel şartları göz önüne alındığında, süreç içerisinde kapitalist sisteme dâhil olabileceği gibi sosyalist üretimin de bir parçası olabilir. Üretim biçiminin yönünü belirleyecek

olan ise toplumdur (Divitçioğlu, s. 41). Bu model doğrultusunda aydınlardan tarafından Türk toplumunun ekonomi ilişkileri ve toplumsal yapısına ait çözümlerler yapılır. Öyleyse köy romanlarının oluşumu ve gelişimin iki yönlü bir seyir izlediğini söyleyebiliriz: Toprak mülkiyetinin dönüşümünden kaynaklandığı gibi “uluslararası konjonktürün zorladığı yapay bir demokratlaşma süreci[nin].” izlerini taşır (Timur, 1991, s. 92). Orhan Kemal de kalkınmanın kaynağı ve başlangıç noktası olacağını düşündüğü için köy romanları yazmaya karar verdiğini ifade eder (Tükel, 1960, s. 5).

Orhan Kemal’in, *Kanlı Topraklar*’ı yazarken mülkiyetin el değiştirme hikâyesini konu edineceğine değinmiştik. Bu söylem bir bakıma ATÜT perspektifinden mülkiyetin, kapitalist düzene geçiş sürecini gösterme temayülünü içerir. Osmanlı Devleti’nin miras olarak bıraktığı toprak mülkiyeti meselesi Türkiye Cumhuriyeti’ni zorlayıcı hatta sosyal problemleri arttırıcı bir niteliğe sahiptir. Toprak sistemi bozulan Osmanlı’da erk sahibi kişiler kendilerine verilen ve aslında devletin olan arazileri mülkiyetlerine geçirerek haksız servetin sahibi olmuşlardır. Cumhuriyet’in ilanından sonra ise devletçilik ilkesi gereği fabrika, bazı demiryolu işletmeleri gibi üretim kaynaklarının sahibi devlet olmasına rağmen toprağı ağalar işletmiştir. Devletin toprağı özelleştirme politikasını şöyle açıklayabiliriz. Kurtuluş mücadelesi liberal ekonomiyle yönetilen devletlere karşı verildikten sonra iktisadî politikalar Avrupa’nın ekonomi modeli örnek alınarak geliştirilir. Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki devletin politikası genel itibariyle her alanda Batı ile mesafenin kısaltılması için reformların bir an önce yapılarak hayata geçirilmesidir. Bu doğrultuda ekonomide de daha önce olmayan bir burjuva sınıfının ortaya çıkarılması iktisadî açıdan Avrupa’nın sistemine ayak uydurmaktan başka bir anlama gelmez. Bunun yolu da devlet eliyle güçlendirilecek milli karakterli bir burjuva sınıftan geçer. Fakat üretim kaynaklarının özellikle toprakların devlet eliyle özel mülkiyete devri ve desteği sosyal hayatı etkiler. Stefanos Yerasimos bu konuyla ilgili olarak şu yorumu yapar: “*üretim araçlarını ‘millileştirmek’ yani buraları milli burjuvazinin eline aktarmak ve hızlı bir sermaye birikimi sağlamak istenince de, dünyanın başka yerinde sömürgeler edinmek imkânı olmadığına göre, kendi ülkesini sonuna kadar sömürmek, yani kendi ülkesini ‘sömürgeleştirmek’ gerekiyordu.*” (Yerasimos, 1976, s. 1250). Cumhuriyet’in ilk yıllarında özellikle Çukurova bölgesinde zengin ve nüfuzlu kişiler Ermenilerden kalma binlerce dönüm toprağı siyasî erki de arkalarına alarak ele geçirir (Köymen, 2008, s. 109). 1925 Kadastro Yasası ve nihayetinde 1926’da kabul edilen İsviçre Medeni Kanunu ile toprakta özel mülkiyetin önü sonuna kadar açılır ve geniş topraklara çökenler, hukukî zeminde topraklarını güvence altına alırlar. Sonrasında ise sermaye sahipleri toprak üzerindeki rantlarını arttırmak için köylüyü sömürmüş ayrıca kendileri de elde ettikleri kazançla ticaretin başka kollarına atılmışlardır (Köymen, s. 111-116). Böylelikle bürokrasi ve oluşturulmaya çalışılan burjuva sınıfı ile kapitalist tabanlı ekonomik sisteme geçiş yapılır. Bu uygulama bir yandan Osmanlı’nın burjuva sınıfı olan Ermenileri, Rumları ve Yahudileri tasfiye ederken bir yandan da devlet desteğiyle gayri Müslimlerden kalma topraklar, mülkler devredilerek milli burjuva oluşturulur. Böylelikle milli burjuva ile iktidar arasında çıkar ilişkisi daha da güçlenir (Duman, 2007, s. 35).

Esere geçecek olursak mülkiyet problemi, eski ağa tipinin küçük burjuvaya dönüşmesi, eski yüksek zümrenin fikren yeni sistemle uyuşmaması ideolojik bakış açııyla verilir. Çünkü emeğin

simgesi olan toprak; bu dönüşümle birlikte eşit olarak pay edilmemiş, kapitali elinde bulunduran ve siyasî erke yakın kişilerin malı olmuştur. *“Bu romanda Orhan Kemal, toplumsal dönüşümün aynı zamanda mülkiyetin dönüşmesi ve yeniden sahiplenilmesi olduğunu anlatırken, eski egemen sınıflardan olan bireylerin, mevcut zihniyet dünyasıyla nasıl ayrıştıklarını da vurgular. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında her bakımdan bir “mülk kapma” yarışı devam ederken, bir önceki egemen sınıfın bilgili, eğitilmiş ama artık mağlup bireyleri ne kendi zamanlarındaki yeni ayak oyunları ile baş edebilirler ne de eski zamanlarını geri getirebilirler.”* (Gültekin, 2012, s. 45).

Romanda geniş toprak sahipleri nüfuzlu ve zengin kişiler olan ağalardır. Eserin başkışisi Topal Nuri'nin söylemlerinden toprağın en değerli mülk olduğunu görüyoruz. Çünkü ağaların önceliği toprak satın almaktır. *“Nuri Ağa'lar, Seyit Ağa'lar, Mustafa Özgür'ler, Nuh Naci'ler, Temür Ağa'lar, Çarıklı Hasan Ağa'lar, Savatlı Halil Ağa'lar.”* (s. 149) her ne kadar fabrika sahibi olsalar da ticaretle uğraşsalar da kendilerini güvenceye almak için toprak satın almışlardır. Bu kişilerin korkusu azınlıklardan kalan, bürokratlar ve iktidar aracılığıyla kendilerine tahsis edilen ticarî mülklerin geri alınmasıdır: *“İnsan topraktan şaşmayacak, toprağa, uçsuz bucaksız toprağa sahip olacaktı. Evet, fabrika da topraktan geri kalmazdı ama, hayır, toprak başkaydı. (...) Çünkü toprak kokmaz, eskikip bozulmaz, yangında yanmazdı.”* (s. 215-216). Toprak sahibi olma hayalleri kuran Topal Nuri, Şehnaz'a düşüncesini açar. Şehnaz bunun çok zor bir iş olduğunu söyler. Çünkü Çukurova insanının neredeyse tek geçim kaynağı topraktır. Herkes bu verimli topraklar için kan dökmeye hazırdır. Hatta zamanında yanlarında kaldığı ağanın konağında toprak yüzünden patlayan silahlara bile şahit olmuştur. Sonra Komisyoncu Haydar, Topal Nuri'ye köylüler tarafından işgal edilmiş binlerce dönümlük topraklardan ve vârislerin de bu toprakları ucuza ellerinden çıkarmak istediğinden bahseder. Tarlalar şehre uzak olmasına rağmen verimlidir. Fakat sorun, vârislerin ilgisiz kaldığı toprakları işleyen köylüleri buradan çıkarmaktır. İşte özel mülkiyet ile ortak üretim meselesi eserin çatışma noktasını oluşturur.

Toprakların tapu sahibi Hakkı Bey, II. Abdülhamid'in sivil paşalarından birinin torunudur. Sorbon'da eğitim görmüş olan paşa, Namık Kemal'in hürriyet fikirlerine yakın görüşlerini paylaştığı için merkezden uzaklaştırılarak Diyarbakır, Halep, Beyrut, Adana gibi vilayetlerde görev yapar. Adana'daki görevi sırasında ucuza binlerce dönüm toprak alan paşa bunları tapulamıştı: *“Öyle sağlam, öyle akılluca yapılmış tapulardı ki, üzerinden yıllar, yıllarla birlikte çeşitli harpler halk hareketleri, karışıklıklar geçtiği halde sağlamlığını kaybetmemişti.”* (s. 265). Paşanın torunu Hakkı Bey ise dünyayı farklı bir gözle yorumlayan mizaca sahiptir. Dolayısıyla ne topraklarla ne de tapularla ilgilenir. Ona göre bu topraklar insanların “uydurma hukuku” ile parçalanmıştır. Oysaki bu topraklar bu uydurulan hukuk düzeninden önce de vardı. İnsanlar çıkarları doğrultusunda oluşturdukları düzenle önceleri ortak yaşamın, birliğin ve beraberliğin timsali olan bu toprakları özel mülkiyetine geçirmiştir: *“Bereketli toprakların bütün yaratıklara daha doğrusu tüm canlılara açık kardeş sofralığı, insan kalabalıkları içindeki bir avuç insanın açgözlülüğü yüzünden ambarlara, kilit altlarına alınmış, insanlardan kaçırılmıştı.”* (s. 287). Hakkı Bey, yeryüzündeki toprakların genişliğinden ve herkese yeteceğinden bahseder ve bunların haksız yere üstelik bir de hukuk yoluyla belirli kişilere dağıtılmasından şikâyet eder. Ona göre asıl hakkaniyetli sistem, ortak kullanımı ve herkesin bu nimetten yararlanması şeklinde olmasıdır. Fakat içine düştüğü maddi

çıkılmaz ona toprakları satmaktan başka bir yol bırakmaz. Yazar, Hakkı Bey'e ideolojisi yükleyerek onun üzerinden özel mülkiyete karşı çıktığını ve bu durumun da sosyal meselelerin kaynağı olduğu göstermeye çalışır. Özel mülkiyeti savunan ve çıkarıcı bir tip olan Topal Nuri ise sermaye sahibi Nedim Ağa'yı her şeyin tapuyu aldıktan sonra kolaylaşacağını söyleyerek toprakları almaya ikna etmeye uğraşır. Toprakları işgalden kurtarmak için köylülerle kendilerinin değil kolluk kuvvetleri uğraşacaktır. Çünkü tapu kaydı ve hukuk, özel mülkiyeti korumak zorundadır: "*Devlet, hükümet ne güne duruyordu? Bunca jandarma besleniyordu. Vazifesi neydi jandarmanın? Elinde tapu olanların topraklarını tapu olmayanlara karşı korumak!*" (s. 288).

Toprakların mülkiyet meselesinden nemalan Sinan Efendi, iş takibi yapan, tapu dairesi, adliye başkâtibiyle arası iyi olan arzuhalcilikten yetişme bir adamdır. Tapu kadastrodan aldığı bilgilerle özellikle tehcir edilen Ermenilerden kalma sahipsiz toprakları tespit ederek buraları tapusuz işleyen köylü üzerinde baskı kurmuş ve bu yolla emek harcamadan ciddi kazançlar elde etmiştir. Sonra Hakkı Bey'in yeğenlerinden aldığı vekâletle *Kanlı Topraklara* adımını atmış ve kendine burada bir ev yapmıştır. Hem vekâletini aldığı kişiye hem de köylüye türlü yalanlar söyleyerek gemisini yürütür. Toprakların satılması sonrasında zor durumda kalacak olan Sinan Efendi, ne zaman satış gündeme gelse köylüyü hem alıcı hem de satıcıya karşı kışkırtır. *Kanlı Toprakların* satışının gerçekleşmemesi için ilk önce Serbest Fırka taraftarı olan Şerif Ağa ve diğer köy ahalisini Halk Fırkası'na kaydettirir. Daha sonra toprakların Nedim Ağa'nın damat adayı Topal Nuri'ye geçtiğini tapu dairesinden öğrenir öğrenmez bir telaşla Halk Fırkası'nın yolunu tutar. Partinin önde gelen isimlerine durumu anlatır. Köyün ileri gelenlerini partiye kaydettirerek parti nazarında önemli iş yapan Sinan Efendi, bu çabalarının sonucunu/menfaatini alma adına partiden kendi lehine sonuç çıkacağını umut etmektedir. Partinin ileri gelenleri ise ilk başta tapu sahibini haklı bulmalarına rağmen köylünün partilerine geçmesini bir fayda olarak değerlendirdikten ve parti menfaatini ön plana aldıktan sonra "*Yani, bırak hukuk arkadan gelsin*" (s. 339) diyerek Sinan Efendi'ye yapmak istediğinin önünü açarlar. Yani parti yetkilileri nizâmı ayaklar altına alarak partinin üyeleri olan köylünün topraklardan çıkartılmayacağı ve gereğinin yapılacağını belirtirler. Fakat daha sonra Sinan Efendi, Topal Nuri ile anlaşınca köylüyü yüzüstü bırakır.

Toprak meselesi ve mülkiyet problemi üzerinden ideolojik perspektif sunan eser, sosyal yara hâline gelmiş bu durumun çözüm yolunu Marksizm'de bulur. Kahramanların söylemleri ve yazarın üslubu okuru böyle bir çözüme ikna etme eğilimi taşır. Bununla birlikte kahramanların ideolojik kimlikleri açıkça ifade edilmez. Kahramanlar, "*Marksist ve hümanist söylemlerini açıkça dile getirirler. Fakat anlatıcı, sebebini izah edebileceğimiz bir tutumla bir insanlardan Sinan'ı oportünist, sahtekar bir kimliğe; Ali Şahin ve Hakkı Bey'i de yarı deli kimliklere büründürür.*" (Narlı, 2002, s. 338). Bu noktada eserin ideolojik boyutta temsil eden üç tipten bahsedebiliriz. Bunlardan birincisi Marksist söylemleriyle toplumsal sınıf ayrımına karşı olanlar, ikincisi kapitalizm taraftarı ve menfaatleri uğruna her şeyi göze alan tipler, üçüncü olarak da gençlik yıllarında Marksist olup daha sonra düzene ayak uydurup geçmişini reddedenlerdir.

Eserde Marksist tipin temsilcisi Hakkı Bey ve Ali Şahin'dir. Hakkı Bey, ilk başta bir önceki egemen sınıfın temsilcisi olarak görülse de olayların seyrinden durumun böyle olmadığı anlaşılır. İyi bir

öğrenim görmüş, birçok lisanı anadili gibi konuşabilen, buna rağmen herhangi bir işte çalışmayan Hakkı Bey; "(...) mala, mülke, aşka, sanata, paraya, gezip tozmaya, mevkiye, her şeye her şeye boş veren, yaşadığı dünyanın fizikötesine geçmiş bir insandı[r]." (s.261). Maddi kaygı gütmeyen, atadan zengin olmasına rağmen özel mülkiyeti eleştirir.

Romanya Türklerinden, bir doktorun oğlu olan Ali Şahin'in gençliği Romanya'da işçi hareketlerinde geçmiş, dava arkadaşlarından makinistlik ve şoförlük öğrenmiştir. Adana'ya İttihat ve Terakki Fırkası'nın iktidar olduğu dönemde Ermeni tehcirinden hemen sonra gelmiştir. Gayri Müslimlerden kalan iş kollarında çalışır ve sonrasında öğretmenlik yapar. Bir zamanlar Sinan'la birlikte 1927 grevini hazırlayanlar arasında bulunan Ali Şahin, eserde ideolojik fikirlerini açıkça söyleyen tek kişidir.

1927 yılında yapılan Adana demiryolu grevini yazar eserde tam sekiz kez vurgular. Böylelikle hem ideoloji vurgusu yapar hem de hakkı yenen işçi sınıfının varlığına işaret eder. 1925'de Takrir-i Sükûn Kanunu ve hatta 1936'da yürürlükten kaldırılan ve demiryolları gibi bazı iş kollarında grevi yasaklayan Tatil-i Eşgâl Kanunu'na rağmen Adana demiryolu grevi, Cumhuriyet ilan edildikten sonra yapılan ilk grevlerden biridir. Osmanlı Devleti, demiryollarının yapımını ve işletmesini yabancı şirketlere vermiştir. Cumhuriyetin ilanı ve ekonomide millileşme sebebiyle bu işletmelerin çoğunluğu devletin eline geçer. Fakat 1927 yılı itibarıyla Paris-Sirkeci hattı ile Haydarpaşa-Bağdat hattı hâlâ yabancıların elindedir (Oğuz, 2005, s. 7). Gerçekleştirilen eylemde yargılananlar arasında Ali Şahin⁵ adlı bir şoför de bulunmakta ve mahkeme sonrası beraat edenler arasındadır (Oğuz, s. 8). 1927'de Adana demiryolunun depo işçileri ücretlerini alamadıkları gerekçesi ile grev kararı alır ve kolluk kuvvetlerinin baskısına rağmen hattın üzerine çıkarak kararlıklarını gösterir ve sonunda istediklerini Fransız firmasından alırlar (Oğuz, s. 42). Bu olay aslında işçi sınıfının direnişi ve muvaffakiyetin sembolüdür. İşçi ihtilali'ni işaret eden, ihtilalin oluşum şartlarını ve yöntemini nispeten gösteren Ali Şahin'in yarı deli gibi gösterilmesi, dönemin siyasi şartları içinde normal karşılanabilir.

Eserde Ali Şahin'in farklı bir kişiliğe ve düşünceye sahip oluşunu gösteren maddi öğeler vardır. Misal, evi köyden uzak ama köye hâkim bir tepede olan kahraman köylü nazarında hiçbir kıymete haiz değildir. Çünkü köylü onu toprak satışına aracılık yapmakla suçlar. Bu yüzden Şerif Ağa, Ali Şahin'i ortadan kaldırmak ister: "*Ben bilirim işimi. 1927'de şimendifer grevini hazırlayanlardan değil mi? (...) Demek ki komünist!*" (s. 304). Ali Şahin'in köylüden soyutlanmasının sebebi yaşadığı olaylar, ideolojik düşünceleri ve eylemleridir. Türkiye'ye gelirken anne ve babasını kaybeder ve melankolik bir hâle bürünür. Çevresinde sevebileceği kimseyi istemez: "*Mademki ölüm vardı, mademki insanlar ölünce sevgililerinden ayrılıyorlardı, ne diye yeni yeni sevgililer edinmeli?*" (s. 311)

⁵ Orhan Kemal, romanlarının konusunu gerçek hayattan aldığını ve karakterleri de çevresindeki kişilerden oluşturduğunu söyleyerek şu ifadeleri kullanır: "Ben tanıdığım insanları yazdım. Son romanım *Kanlı Topraklar*'da bile kimler yok?... Nuri Has'tan Abidin Dino'ya. Hacı Ömer'den Osman Zenginler'e kadar..." (Uğurlu, s. 46) Eserde Abidin Dino'yu Hakkı Bey, Osman Zenginler'i ise Sinan Efendi temsil eder. Nedim Ağa, Temir Ağa ve Ali Şahin kendi isimleriyle romanda yer alırlar. Gerçekten Osman Zenginler, Ali Şahin ile birlikte 1927 şimendifer grevini hazırlamıştır. Hatta eserde gördüğümüz Ali Şahin ve Sinan Efendi'nin Lenin'le ilgili konuşmasının aynısı Orhan Kemal'in de bulunduğu kahvehanede Ali Şahin'le Osman Zenginler arasında geçmiştir.

sorusunu sorar ve daha sonra köyde tepenin üzerine kerpiçten bir ev yapar, sakal bırakır ve riyazet ile günlerini geçirir. Bir zaman sonra maddenin ötesinden sesler duymaya başlar. Kendini çevreden ve nispeten insanlardan soyutlayan Ali Şahin'in içinde bulunduğu durum ne dünya asketizmi ne de ahiret asketizmidir. Çünkü materyalist felsefeyi benimseyen Marksizm, ölümün bir son olduğuna inanarak ahireti reddeder. Dünya asketizmi de kapitalist düşünceyle iç içedir. Dolayısıyla Ali Şahin'in, yarı deli olarak gösterilmesi, çevresi ile olan kopukluğu, bedensel isteklerini asgariye indirmesi, az yemek yemesi, maddenin ötesine olan ilgisi Marksist mistisizme ulaştığının göstergesidir. Yani o günün şartlarında devrimin olabileceğine ilişkin herhangi bir emare görülmemektedir. Ali Şahin, devrime içsel bir yolculukla ulaşabileceği inancına kapılır. Bu inancı Ali Şahin'in Sinan Efendi'ye hitaben: *"Maddenin ötesinde muhakkak bir şeyler var. Çünkü kulaklarımla işittim, sesler geldi bana!"* demesinde ve sonra Sinan Efendi'nin de buna karşılık olarak içinden geçirdiği: *"Evet, biliyorlardı, günün birinde 'Dünya İşçi İhtilali' gerçekleşecek, işçi sınıfı idareyi ele alacaktı ama, o zamana kadar kim ölür, kim kalırdı."* (s. 312) cümlelerinden anlayabiliriz.

Sinan Efendi ise eskiden 1927 Adana demiryolu grevini Ali Şahin'ler, İsmail Usta'lar, Dayı Remzi'lerle birlikte hazırlayanlar arasındadır. Fakat daha sonra mevzu bahis menfaat olunca ne solculuğu ne de sağcılığı kalır. Her iki ideolojiyi çıkarı için kullanmaktan çekinmez: *"Sinan, solculuğa hâlâ inanmakla beraber, sağ gibi görünüp, sağ gibi yaşamakta hem atavik bir zevk buluyor, hem de cahil köylüleri kolayca avucunun içinde tutma işini başarıyordu."* (s. 295). Arzuhalcilikten çıkıp iş takipçiliği yapan Sinan Efendi köye yerleştikten sonra topraklar, *Kanlı Topraklar* hâline gelir. Ali Şahin, eski arkadaşı Sinan'ın yaptıklarına kızar ve aralarında şu konuşma geçer:

— *Bu yaptığın alçaklıktır! demişti. Senin gibiler için Lenin der ki...*

Sinan sözünü kesmişti:

— *Hâlâ Lenin mi?*

Ali Şahin şaşmıştı:

— *Evet hâlâ ve her zaman!*

— *Benden paso değilse bile, çıkarım için bu isimlere paso. Lenin, Türkiye'de yaşamadı. Türkiye'de yaşasaydı...*

— *Ne olurdu?*

— *Otuz yıla mahkûm! (s.312-313).*

Sinan, devletin kapitalist sisteme entegre olma isteğini kavramış ve bu minvalde çıkarını gözetme adına eski düşüncelerinden caymıştır. Zaten iktidar desteği yahut halk desteği olmadan böyle bir girişimin sonuçsuz kalacağını da bilincindedir. Onun için en iyi yol, partinin benimsediği fikirlere sahip çıkmaktır. İki arasındaki konuşmayı Marksist açıdan şu şekilde yorumlayabiliriz. Sinan Efendi, burada parçalanmış benliğe sahiptir. Marks'ın *"ideolojiyi belirleyen toplumun egemen*

güçlerdir." cümlesini Ali Şahin'le Sinan Efendi arasındaki diyaloga uyarlırsak Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde Marksist bir devrimin olamayacağı sonucuna ulaşırız. Çünkü egemen sınıf, Marksist bilince sahip değildir. Zaten yazar, dikkat edilirse metin içerisinde bir taraftan toplumsal meseleleri gösterirken diğer taraftan da çözüm önerisi olarak alttan alta sosyalizmi sunar. Fakat kendi çizdiği yolun gerçekleşmeyeceğini bildiği için bir taraftan da topluma ve sisteme eleştirilerini sıralar.

Eserde ağalar özel mülkiyetin temsilcisi ve sermaye sahipleridir. Topal Nuri ve solculuktan gelme Sinan Efendi ise kapitalizmin sömürü düzeninden nemalanmaya çalışan yozlaşmış tiplerdir. Marksizm, kapitalizmin üretim mekanizmaları ile ilişkisini sorgularken bu sistem içerisinde yer alan birey ve toplumları tanımlamak için "yabancılaşma" kavramını kullanır. Buna göre Kapitalizm üretim kaynaklarını ve araçlarını özel mülkiyet kapsamında elinde tutarak diğer insanların yaşam hakkını ve özgürlüğünü bir nevi ipotek altına almıştır. Özel mülkiyet, bireyi üretim elemanlarına uzaklaştırarak emeği yabancılaştırır. Kısaca böylelikle insanın özündeki değerler işlevsizleştirilir (Mandel & Novack, 1975, s. 11-12). Nedim Ağa, olay örgüsünün her noktasında vardır. Çünkü burjuva sınıfını temsil ettiği ve sermaye birikimini öncelediği için yabancılaşmış bir tiptir. Mehmet Narlı, Nedim Ağa için şu tespiti yapar: "*Marx, kapitalizmde iki temel sınıfı üretim biçimine bağlayarak gösterir: İşçi ve efendi. Nedim Ağa, fabrika sahibi oluşuyla efendidir. O, zevkler, ailesi, tutkusuyla patron değildir; geleneksel sosyo-kültürel yapıdaki ağalığın bozulmuş tipidir.*" (Narlı, s. 336). Nedim Ağa, Ermenilerden kalan fabrikanın iktidar eliyle kendisine tahsis edilmesi suretiyle patronlaştırılmıştır. Partinin aleyhine yapacağı en ufak bir davranışta fabrikanın geri alınacağını bilmektedir. Bunun için partiye gerekli bütün maddi yardımları yapmaktan kaçınmaz. Dolayısıyla bürokrasi de Nedim Ağa'nın işçileri sömürmesine göz yumar. Şerif Ağa orta sınıf bir çiftçidir ve küçük burjuvayı temsil eder. Amacı *Kanlı Topraklar*'ı ele geçirip daha da büyük bir çiftçi olmaktır. Fakat yeteri kadar siyasî gücü olmadığı için amacını gerçekleştiremez.

Eserin ana kahramanı Topal Nuri, ahlakî sorunları, çıkarıcı kimliğiyle kapitalist sistemin yozlaştırdığı kişidir. Gözünü mal, mülk hırsı bürümüştür. Bunun için insanlara yalan söylemekten, onları birbirine düşman etmekten çekinmez. Marksizm bireyi tarihsel ve ekonomik yönüyle değerlendirdiği için Topal Nuri'nin bu hâle bürünmesindeki sebebi yazar tarihsel ve ekonomik koşullara bağlar. Çocukluğundan itibaren fiziksel görüntüsü ve fakirliği nedeniyle toplum tarafından dışlanmış. Artık duyguları yok olmuştur. Yaşadıkları yüzünden Marksist açıdan o artık "yabancılaşmış" bir bireydir.

2.2 Geçim Derdi

Toplumun ana sorunlarından biri geçim kaygısı ve buna bağlı olarak da çalışma hayatıdır. Bu durum sosyal sorunların ana katmanlarından birini oluşturur. Çünkü toplumcu gerçekçilere göre bireyin toplumsallaşmasını sağlayan en önemli etken ekonomidir.

Kantarıcı Mustafa, saf, temiz ve çalışkan bir kişidir. Sabahın erken saatlerinde fabrikaya gider, gece yarısına kadar çalışır. Aylık kazancı 60 liradır. Bu paraya razı olup, kıt kanaat geçinir. Ama diğer tarafta aynı işi yapan Topal Nuri 100 lira maaş almakta ve her ihtiyacını da karşılamaktadır. Bu

durum Kantarcı'nın kıskançlık duygularını körükler ve karısının daha iyi yaşama isteği onu gayri ahlakî işlere yönlendirir. Hırsızlık olayının ortaya çıkmasının ardından Topal Nuri'nin Mustafa'yı koruması ve Mustafa'nın da minnet duygusuyla Topal'a yaklaşması ikilinin arkadaş olmasına zemin hazırlar. Bu arkadaşlık Mustafa'nın hayatının dönüm noktasıdır. Nuri; *"Bir insanın değeri, gördüğü işle ölçülmez. Ölçülseydi, eşşeklerin tanesi bin altına olurdu."* (s.26-27) mantığıyla Kantarcı'nın - sözde- gözünü açarak onu yanına çeker. Aslında bu işlerin adamı olmayan Kantarcı, çaldığı malların parasını önce Topal'ın hesabına yatırmış, tatlı gelen bu haksız kazançtan kendisi de yararlanmak isteyince yakayı ele vermiştir. Her ne kadar Kantarcı, mal mülk canlısı olsa da gerçek görüldüğü gibi değildir. Saf bir tip olan Kantarcı'nın emekçi sınıfından çıkıp yabancılaşmaya varan dönüşümünü tetikleyen etken kapitalist sistemdir. Özünde kirlenmemiş bu tip Orhan Kemal'in gerçeklik anlayışının temsilcisidir. Çünkü bozulan toplum yapısı, kahramanı bu yola itmiştir. Saf, temiz, çalışkan ve sıradan bir insan olarak tasvir edilen Kantarcı Mustafa, düzenin bir parçası olmadığı için yazar tarafında hapisaneye atılarak yaptığının bedeli ödetilip ruhen temizletilmiştir.

Eserde asıl geçim derdi yaşayan kesim köylülerdir. İlk olarak *"...mevsim başında önemsiz birer makbuz karşılığı teslim ettikleri turfandaların paralarını"* (s.250) sebze komisyoncusu Haydar'dan bekleyen köylülerin sorunlarıyla karşılaşırız. *"Tutunacakları dal, tek güvençleri turfandaları"* (s.251) olan köylünün bin bir güçlkle bu ürünleri nasıl yetiştirdikleri, alamadıkları paralar dolayısıyla yaşadıkları sıkıntılar anlatılır. Üreticiden alınıp büyük şehirlere gönderilen mallar tâcirler tarafından maliyetinin üzerinde satılmasına rağmen paraları verilmemektedir. Hakkı yenen üreticilerin bu duruma karşı pek de sesi çıkmaz. Çünkü kaderlerine razı bir izlenim verirler. Diğer tarafta da *Kanlı Topraklar*'ın köylüleri vardır. Asıl mücadeleyi onlar veriyor gibi görünür. Kendilerine ait toprak olmadığı için sahipsiz olarak görülen toprakları işleyerek geçimlerini idame ettirirler. Topraklardan atılma korkusu onları bu mücadeleyi vermeye iter. Fakat topraklar üzerinden rant sağlayacak kişilerin piyonu olurlar. Esasen romanda köylü, menfaat uğruna kullanılan sesi çıkmayan/duyulmayan, ezilen, kesim olarak gösterilir.

2.3 Aile ve Kadın Problemi

Aile toplumun devamını sağlayan, çekirdeğini oluşturan önemli bir kurumdur. Bireylerin sağlıklı bir ortamda yetişmesi için şüphesiz temeli sağlam aile yapılarının olması şarttır. Aileyi tarif etmek gerekirse *"(...biyolojik ilişkiler sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı o güne dek toplumda oluşturulmuş maddi (özdeksel) ve manevi (tinsel) zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal ve benzeri yönleri bulunan"* bir yapı olduğunu söyleyebiliriz (Sayın, 1990, s. 2).

Türk toplumunda aile ve kadın meselesi Tanzimat I. nesil yazarlarca edebiyatın konularından biri hâline gelir. İlk olarak Şinasi, *Şair Evlenmesi* ile görücü usulü evliliğin eleştirisini yapar. Ardından Namık Kemal, Ahmet Mithat gibi yeni Türk edebiyatının temsilcileri cariyelik sistemi ve birden fazla kadınla evliliğin yanlış bir eylem olduğuna vurgu yapmış ayrıca kadın eğitimi mevzuu üzerinde durmuşlardır. 19. yüzyılın sonlarına doğru *"yayımlanan ve Batı kadınlarının hakları için*

verdikleri mücadelelerden övgüyle söz eden bütün gazetelerde de 'kadınlar için üç ilke' savunulmaktaydı: 'İyi ana, iyi eş, iyi Müslüman' olmak." (Güzel, 1996, s. 21). Aslında bu ilkeler geleneksel Türk kadını tanımlayan ilkelere aittir. Çünkü bizde kadın çocuğunun annesi, evinin hanımı, eşinin en büyük yardımcısı ve namus timsalidir. Kısaca yüklenmiş olduğu görevlerle hayata yön verir. "(...) Türk kültüründe kadın, cinsiyeti ve sosyal statüsü ile günlük hayatın olduğu kadar entelektüel hayatın, düşünce ve kültür hayatının da daima önde gelen konuları arasında yer almıştır." (Doğan, 2003, s. 1). Görevlerinden birini veya birkaçını aksattığı ya da yerine getirmediği zaman toplumsal huzursuzluklar meydana gelir. Eserde dejenere olmuş, değerlerini yitirmiş aileleri buluruz. Kadın kahramanlar ise aile içi görevlerini yerine getirmediği gibi toplum yapısına aykırı düşebilecek hareketler sergilerler. Eserdeki aileler şunlardır:

1. Nedim Ağa, karısı Pamuk Hanım, 2 oğlu ve kızı Fatma
2. Topal Nuri ve karısı Emine
3. Kantarcı Mustafa ve Şehnaz
4. Sebze komisyoncusu Haydar, karısı, 10 yaşlarında kızı, dul yeğeni ve baldızı
5. Sinan ve ailesi
6. Yaşar ve anası
7. Bankacı ve eşi

Romadaki aileler arasında sevgi saygı bağı yok denilecek kadar azdır. Birliktelikler belirli kıstaslara bağlı şekilde ilerler ve menfaat ön plandadır. Eserde evlilik ilişkisinin aslında maddiyat üzerinden yürüdüğünü görürüz. Nedim Ağa ile karısı Pamuk Hanım arasında herhangi bir duygusal bağ yoktur. Nedim Ağa, Pamuk Hanım'ın ailesinden dolayı ona ses çıkaramaz. Kadın da durumun farkında olduğu için eşi üzerinde baskı kurar. Erkek gibi ve yaşlı olarak tasvir edilen Pamuk Hanım'ın damadına ilgi duyması da kadınsal bir zafiyetin yanında aile ilişkilerini sarsıcı ve ahlak ölçülerine sığmayan bir davranıştır.

Topal Nuri'nin hayalinde namazında, niyazında, başı seccadeden kalkmayan, dini bütün bir kadınla evlenmek vardır. Böyle bir kadınla, sevdiği için değil âdet yerini bulsun diye evlenecek ve gözü arkada kalmayacaktır. Fakat daha sonra kendisinden yaşça büyük karısı, Topal'ın gözünde iyice çekilmez bir hâl almaya başlar ve karısını "telake-i selase" ile boşar. Topal Nuri bu arada başka kadınlarla birlikte olur. Aile kurumu onun için önemsizdir. Nedim Ağa'nın çirkin, şaşkınlı, çöp bacaklı kızıyla menfaati için evlenmek ister: "'Eee oğlum Topal Nuri' diye geçirdi, 'Para hatırı için bakalım daha nasıl kalıplara gireceksin.'" (s. 278).

Topal Nuri'nin karısı dinine düşkün, evine bağlı bir kadındır. Çirkin ve kocasından yaşça büyük olarak tasvir edilir. Topal Nuri ile Şehnaz arasında ki ilişkiyi öğrendikten sonra, bu durumu kocasına sorması ve "telake-i selase" ile kocasının onu boşamasının ardından olgun bir kadın

edasıyla evi terk eder. Komşusuna sığınıp, Pamuk Hanım'a her şeyi anlatmayı düşünse de bir türlü Pamuk'a olanları anlatamaz ve memleketi İncesu'ya geri döner. Fakat kocasını sevmekte, onun için her gün ağlamaktadır. Belli bir zaman sonra Pamuk'un kızı ile Topal Nuri'nin evleneceğini duyunca geri döner ve mahalleyi birbirine katar. Yazar, Topal Nuri'nin karısını kirli ilişkilerin dışında tutar. Eserdeki tek namuslu kadındır.

Topal Nuri'nin eşi, boşanmanın ardından ağlayarak komşusuna gider. Bankacı ve karısı burada karşımıza çıkar. Karısı, Topal Nuri'nin yaptıklarını anlatırken, bu iki çift de kendilerinden bir şeyler bulurlar: *"Adam bir bankada memurdu. (...) Karısının komşu çocuğuyla zaman zaman alt alta, üst üste boğuştuğundan haberi yoktu. Komşunun oğlu ticaret okuluna gidip geliyordu. (...) Yeni taşınmışlardı bu mahalleye. Babası bilmem ne ormanlarında mühendis. Delikanlının annesi de dolgun kalçalarıyla fındırdek mi fındırdek, iki kadın çabucak ahbap oluvermişlerdi. Bu ahbaplık, iki aileyi yaklaştırmış, bankacının karısı genç öğrenciyle kırıtırırken, öğrencinin annesi de genç bankacıyla dışarıda, birkaç sefer buluşmuştu."* (s.189).

Kantarıcı Mustafa ile eşi Şehnaz geçimsiz bir aile tablosu sergilemektedir. Şehnaz her defasında kocasını sümsüklükle, ahmaklıkla itham eder. Buna rağmen Kantarcı hem karısını sevmekte hem de ona refah bir yaşam sunamamanın sıkıntısı içindedir. Zaten evlilik hikâyeleri de ilginçtir: *"Kantarıcı'nın yakın ahbabları, büyük çiftçilerden birinin şehirdeki oğulları tarafından kazaya uğramış bu kadını, Kantarcı'ya yamamıştı. Yamamışlardı, çünkü ahbabları bu işten, Kantarcıdan habersiz iki bin lira almışlardır ki, genç kadın hala eski efendilerinin evine gider gelir, onu kazaya uğratan oğlanla buluşur"*du. (S.44). Karşılıklı sevgi bağının olmadığı bu ilişki, biraz zorunluluktan biraz menfaatten biraz da toplum baskısından doğmuştur. Şehnaz yaşadıklarına binaen Kantarcı'nın yanında sefil bir hayat sürmeyi kabul etmiş, ancak bir süre sonra eski refah yaşantısının özlemine duymaya başlamıştır. Bunun için bir süre hem Topal Nuri ile hem de Nedim Ağa'yla ilişki yaşayan Şehnaz, Topal Nuri'nin kendisine resmi nikâh yapmadan, Nedim Ağa'nın ona aldığı mücevherleri ve evi istemesi üzere hoşlandığı Topal Nuri'den ayrılır. Ardından sevmediği ancak parası için katlanmak zorunda olduğu Nedim Ağa'ya yanaşır. Şehnaz eserde lümpen proletaryanın temsilcisidir. Herhangi üretime katkı sağlamadığı gibi gelirini zengin kişilere metreslik yapmakla sağlar.

Haydar; sebze komisyonculuğu yapan, definecilikle kafayı bozmuş biridir. Öyle ki günlerini define aramakla geçiren, ihmal ettiği karısını yabancı bir erkekle (Topal Nuri'yle) baş başa bırakacak kadar da rahat bir adamdır. Karısı; *"Gençliğin çeşitli hovarda meclislerinde erkenden tükenmiş kocasının ısrarlı, uzun uzun ihmallerinden korunmak, şeytana uymamak için kendini ibadete vermişti. (...) Kendini böylesine tuttuğu halde, kocası gene de: "Eee... Kimlerle kırıtırırdın bugün?" diye soruveriyordu. (...) Kadın bıkmış usanmıştı adamın bu türlü konuşmalarından."* (s.246) *"Bütün kötü kalplilik, melanet kendi kocasındaydı ya, varmıştı bir sefer, helali olmuştu. Cenab-ı Allah madem böyle kısmet etmiş, sonuna kadar kaderine razı olacaktı."* (s.246) Kadere teslimiyet içinde gördüğümüz Haydar'ın karısı, dünyevi arzularından uzak, kendini ibadete adamıştır. Kocasını, sadece kendini sahiplenen vasıta olarak görmesi, Haydar'ın da evle ve karısıyla ilgilenmemesi pasif, ruhsuz bir aile yapısını gözler önüne serer.

Eserde karşımıza çıkan aileler, ideal aile kavramından uzaktır. Karmaşık ilişkilerin yaşandığı romanda, parçalanmış aileleri, aldatan eşleri, evlenmek için evlenenleri, sadece zorunluluktan katlanılan birliktelikleri görürüz. Haydar'ın karısı, yeğeni (Zeliha), Nedim Ağa'nın hizmetçisi ve bankacının karısı eşlerinden başka birine ilgi duyar veya gayrimeşru ilişki yaşama yolunu seçerler. İlişkiler arasındaki geçimsizlik ve aldatma bir şekilde ekonomiyle bağlanır. Geleneksel Türk toplum yapısına aykırı olan bu durum bize şartların değiştiğini, kadının sosyal hayatta farklılaşan değer yargılarını ve yozlaşan aile kurumunu gösterir.

Romanda göstermeye çalıştığımız aile ilişkileri ve kadın kimliğini Marksist ideoloji bağlamında ele alınmıştır. Kapitalizm ürettiği haksız rekabet ve salık verdiği özel mülkiyetle sınıfsal ayrılıklara ve çatışmalara zemin hazırlar. Böylelikle toplumun bütün kurumları ve kadın-erkek ilişkileri de bu çatışmadan nasibini alarak soysuzlaşır. Dikkat edilirse eserde ideal aile ve kadın kimliğini bulmayız. Nedim Ağa ile Pamuk Hanım'ın ilişkisini belirleyen şey aslında özel mülkiyettir. Maddi durumu iyi bir aileden gelen Pamuk Hanım ile sermaye sahibi Nedim Ağa burjuva ailesini temsil eder. İkisini bir araya getiren durum mülkiyet ve üretim ilişkisidir. Bu bağ duygusallıktan ve gerçeklikten bağımsız ticarî bir ilişki hâlini almıştır (Vogel, 1990, s. 47). Burjuva sınıfında kadın-erkek ilişkisi bu yönde bir seyir izlerken, buna karşın Marks ve Engels işçi sınıfının gerçek bir aile kurumuna sahip olmadığını söyler. Çünkü aile ilişkilerini üretim biçimine, paraya ve mülkiyete dayalı bir sistem olarak görürler. Kapitalist sistem ne zaman ki son bulur o zaman gerçek aile kurumu ortaya çıkar. Dolayısıyla işçi sınıfındaki kadın-erkek ilişkisi burjuva sınıfına öykünür. Engels, burjuvanın kadınları sömürdüğünü yani bir başka deyişle yanlarında çalışan kadınlara tecavüz ettiklerini ve kadınların da bu olay sonrasında vücutlarını satarak geçimlerini sürdürdüğünü ifade eder. Bu da işçi sınıfının gerçek bir aile bağı oluşturamamasının önündeki engellerden biridir (Vogel, s. 51-52). Kantarcı Mustafa ile Şehnaz ve Nedim Ağa'nın konağında çalışan hizmetçi kızın hayata tutunma çabasını bu bağlamda düşünebiliriz. Şehnaz, gençken evlendiği konakta tecavüze uğramış ve ortada kalmasın diye saf Mustafa ile evlendirilmiştir. İyi bir hayat sürmek isteyen Şehnaz'ın isteklerini karşılamakta zorluk çeken Kantarcı çareyi hırsızlık yapmak da bulur ve sonunda yakayı ele verir. Yuva dağıldıktan sonra Şehnaz, öykündüğü yaşamı verebilecek kişi olan Nedim Ağa'nın metresi olur. Pamuk Hanım'ın hizmetçisi Güllü ise evli değildir. Adana'ya Pamuk Hanım'la birlikte gelmiştir. Koca memeli olarak tasvir edilen bu kız, sık sık evin oğlanları tarafından taciz edilir: "Önce Nedim Ağa'nın büyük oğlu gelmişti odasına, sonra küçüğü." (s. 224). Fakat bütün bu olanlara rağmen işinden memnun olduğu, burjuva evinde yaşadığı için ne başka bir yere gitmek ne de evlenmek ister.

Marksizm, ister işçi sınıfında olsun ister ev hanımı olsun bütün kadınları ezilmiş olarak değerlendirir. Zaten mülkiyete dayalı kadın-erkek ilişkisi içerisinde kadın hep ikinci sınıf olarak algılanır. Kadın, öncelikle erkek için bir ihtiyaçtır. Erkek ise toplumun yetkin bireyidir. Bu noktada kadın hep erkeğin gölgesinde kalmış ve ötekileştirilmiştir (Vogel, s. 47-48). Türk toplumunda ise "Yuvayı dışı kuş yapar" mottosu etrafında değerlendirebileceğimiz şekliyle kadın ev işlerine bakan, kocasının ihtiyaçlarını karşılayan, çocukları yetiştiren ve dışarı ile ilişkisi erkek kadar olmayan bireydir. Yukarıda bahsettiğimiz 19. yy. dergilerinin kadınlara verdiği öğütler tezimizi doğrular niteliktedir. Bu durum Marksist açıdan bir ezilmişliğin ve eşitsizliğin sembolüdür. Topal

Nuri ideal evlenilecek kadını şu şekilde tanımlar: *“Kadınlar bol bol namaz kılacak, oruç tutacak, tahta silip çamaşır yıkayacak, çocuk doğurup, doğan çocukların büyümesiyle meşgul olacaklardı. Buydu kadınların vazifesi.”* (s. 27). Topal Nuri'nin karısı Emine ve Komisyoncu Haydar'ın eşi bu bağlamda ezilmiş kadın figürünü temsil eder. Eser boyunca bu ezikliği göstermek için Emine kart karı, çirkin ve yaşlı şekilde tasvir edilir. Haydar, güzel karısına hiç ilgi göstermez hatta kadını baskı altına alır: *“Avrat kısmının gözünü yıldıracağım, senden korkacak. Bir kadın erkeğinden korkmadı mı, bırak. İp takar oynatır. Benimki sıkı mı? Vurdum mu gözünü patlatırım!”* (s. 260) der.

Eserde kadınlar eylemleriyle, düşünceleriyle değil genellikle cinsel bir obje olarak ele alınır. Bu durum aslında kadının ikinci plana atıldığına bir göstergesidir. Böylelikle kadının erkekle aynı toplumsal haklara sahip olmadığı izlenimi verilir. Dolayısıyla kadınların herhangi bir ideolojik görüşüne yer verilmez. Bütün bu olumsuzluklar mutlu bir aile yuvasının kurulmasını ve devamını engeller. Mutsuz birey, mutluluğu ve hatta cinselliği gayrimeşru ilişkilerde arar. Bu durum ise eninde sonunda toplumsal kargaşaya sebebiyet verir.

2.4 Din

Sosyo-ekonomik bir teori olan Marksizm, dine yine toplumsallık ve üretim ilişkileri açısından yaklaşır. Materyalist felsefeyi benimseyen bu ideoloji, dine önemli bir paye biçmediği gibi toplumsal değişimin engeli olarak görür. Çünkü kapitalizm, dini bir paravan olarak kullanıp sömürdüğü bireyin acılarını hafifletme yolunu seçer. Aslında burjuvanın elinde bir nevi oyuncaktır (Löwy, 1996, s. 29). Marks bunun için *“Din, halkın afyonudur.”* cümlesini sarf eder. Özellikle Engels'in din üzerine çözümlemeler yaptığı görülür ve kaynakları da Avrupa dinî geleneğidir. Buradan yola çıkan Türk aydınları, Marksizm'i koyu bir din karşıtlığı üzerinden ele alırlar. Oysaki kaçırdıkları nokta dinî, kültürel ve iktisadî açıdan Avrupa ve Asya toplumlarının farklı evrelerden geçmiş olduğudur. Marksizm'in Avrupa din geleneği yorumunu İslam üzerinden tartışmak belki de bu ideolojinin geniş kitlelere yayılmasının önüne geçtiği düşünülebilir. *“Avrupa'da anlaşıldığı biçimiyle din kavramından temelde farklı bir şey olan ve gerçekte insanlığın dini bilincinin mükemmelliğe erişecek tamamlanması olan İslam'a eleştirilerde bulunmaktadır.”* (Subaşı, 1996, s. 155).

Toplumcu gerçekçi yazarlar, Marksizm'in eleştiri materyallerinden biri olan dini sosyal meselelerin temel argümanlarından biri olarak görür. Bu minvalde eserlerini meydana getiren Orhan Kemal'de *Kanlı Topraklar'* da din ve dinle ilgili mevzulara değinir.

Çıkarları doğrultusunda her şeyi yapmaya meyilli biri olarak gördüğümüz Topal Nuri, dini de menfaatlerine alet eder. İlk başlarda *“çeşitli kiliselerde istavroz çıkarmış, ölü Hıristiyanlara başkaları gibi, ama zerrece içi yanmadan ağlamıştı ya, devirler değişmiş, Ahmet'ler, Mehmet'ler ağır basmıştı. Artık kilise milise şöyle dursun, camiye gitmeliydi. Hem de cinci kaynatasından bellediğince, Müslümandan daha Müslüman görünmek şartıyla.”* (s.11) Aslında Topal'ın dinle olumsuz ilişkisi çocukluğuna kadar uzanır. Odun keserken yanlışlıkla ayak başparmağını koparır ve topal kalır. Topallamasına içerleyen Nuri, yakınlarının, *“şükret”* demesine karşın her defasında Allah'a ağza alınmayacak sözler sarf etmekten kaçınmaz hatta bir gece daha da ileriye giderek parça ekmele tuvalete gidip, işer. *“Hiçbir şey olmayınca, ekmeği kubura attı. Gene bir şey olmamıştı. Hani neredeydi çarpılmak? Ağzımın*

eğilmesi? Gözlerinin kör olması? Yoksa... Evet, yoksa Allah yok muydu?" (s.12) Müslüman bir ailede dünyaya gelmesi dolayısıyla İslâm'ı doğuştan kabul etmiştir. Fakat sonraları iradesi dışında dikte ettirilen dini sorgulamaya başlar. Aslında Nuri'yi bu sorgulamaya iten korku ve safsatılarla yoğrulmuş, esas metinlere gitmeden kulaktan dolma geleneksel bilgilerle bezenmiş Allah anlayışıdır. "Görünen odur ki, Orhan Kemal'in romanlarında anlatıcının okuyucusuna gösterdiği 'Allah', Türk toplumunun inandığı İslâm dininin temel kaynaklarında anlatılan 'esirgeyen, başıslayan, merhameti bol, zulmetmeyen bir Allah' değildir." (Uslucan, 2006, s. 120). Aklını bulandıran sorulara cevap alamayan Nuri, -daha sonra Kanlı Topraklar'da da karşısına çıkacak olan- Kabak Hafız adlı bir imamla karşılaşır. İmam olmasına karşın hiçbir inanca mensup olmayan Kabak Hafız'ın gösterdiği yol Topal için bir dönüm noktası olacaktır: "Başkalarımın kuru kuruya inançlarından faydalanıp, geçineceğim. Bu suretle ekmeklerin en hası, en rahatına ulaşıyorum. Hem de hiç terlemeden. Sana da tavsiye ederim, insanları şuurlandırıp gözlerini açmaya kalkışma. Bunun sana hiç faydası olmaz. Tam tersi zararı olur. Körlerin arasında şaşı, badem gözlüdür." (s.14). Böylelikle dinî çelişiklere düşen Topal Nuri, aklındaki sorulardan Kabak Hafız'dan aldığı yanlış cevaplarla kurtulmuş ve inançsız biri olmuştur. Bu durum onu makyavelist yapmıştır.

Eserde dinin eleştirel tarafı toplumun onu tam olarak bil(e)memesinden kaynaklanır ve dine, kültürel-geleneksel kabullerle edinilmiş bilgi gözüyle bakılır. Bunun için zamanla alışkanlık hâline gelen din bireylerin özgürlüklerini kısıtlayıcı bir işlev görür. Romanda insanların belirli çıkar ve yoksunluk durumlarında dine sarıldıkları ortaya konur. Misal Topal Nuri'nin karısı, İslam dinini tam olarak bilmediği halde, hayatını bu kurallar etrafında şekillendirmiş, namazında niyazında bir kadındır. Fakat anlatıcı tarafından yaşlı, çirkin ve ucube şeklinde tasvir edilir. Böylelikle yazar, kahramanın fiziksel yoksunluk nedeniyle böyle bir yaşamı tercih ettiğini göstermek ister. Haydar'ın karısı da imanlı bir kadındır. Fakat o da kocasının ilgisizliği nedeniyle dine tutunmuştur. İlk başta iffet sahibi ve dindarlığıyla öne çıkartılan kadın, kendisine nâmahrem olması gereken Topal'ın ilgisine kayıtsız kalmaz ve -romanda denildiği gibi- özünün gereğini yapar. Özellikle burjuva takımından Nedim Ağa ve Şerif Ağa Allah'ı dillerinden, tespihi de ellerinden düşürmezler. Nedim Ağa, alışkanlık üzere namaz kılar. Gel gelelim ki ne menfaatlerinden ne de himayelerinde çalışanları ezmekten geri kalır. Kabak Hafız, defalarca abdestsiz namaz kıldırır ve "Öte dünyaya gidip de gelen mi var?" (s .137) düşüncesiyle menfaatini önceler. Sinan eski solculardan olmasına rağmen toplum nazarında itibarını korumak için dindar gibi görünür. Topal Nuri ise çevrede ilim irfan sahibi olarak bilinir. Bir gün meyhanede "Zengin olabilmek için insan olmak, çalışmak yetmez. Allah'ın da istemesi lazım." (s. 237) sözünü söyleyip arkadaşlarından onay aldıktan sonra arka masadaki İzmir işçi ile din münakaşasına girer. İzmirli işçinin sorularına -ki meyhanede böyle bir tartışmanın geçmesi ayrıca ironiktir- karşılık Nuri onu kâfirlikle suçlar. İnançsız biri olarak din mevzuunda cehaleti ortaya çıkacağı ve hamallara rezil olacağı için Topal konuyu kesmek ister. İzmirli işçiyi bin bir güçlkle oradan uzaklaştırdıktan sonra etrafındakilere şunları söyler: "Kuran hiçbir dile çevrilemez. Allah kelâmı o, onu hiç kimse anlayamaz. Yeryüzünde ya bir, ya iki hoca var onu anlayacak. İlm-i kimya var, ilm-i arz var, ilm-i simya var... Biz bunların hepsini okuduk. Okuduk ya, bırak, konuşmamak lazım. Fazla konuşmak günah. Tabii o İzmirli bilmez bunları... Biz kendi dalgamıza bakalım." (s. 240). Topal Nuri'nin, İzmirli işçi ile konuşmasından dinin bir afyon olarak halkı uyuttuğunu, din aleyhine yapılacak konuşmaların

onların gözünü açacağını düşünür. Halkın bilinçlenmesi demek Nuri'nin ve genel olarak sisteme çomak sokma anlamına gelir. Kısacası Kaba Hafız, Topal Nuri, Sinan Efendi ve ağalar dini, çıkarlarını gizleyecekleri bir araç olarak kullanırlar.

Dinî hükümler toplum kültürünün temel taşlarından birisidir ki gelenekler, görenekler, adetler, örfler yani yazılı olmayan kurallar bu temel üzerine inşa edilir. Din sadece bir inanç meselesi değil bir kültür taşıyıcısı ve toplumu düzenleyen bir mekanizmadır. Fakat eserde din; kimi şahıslar için statü ve politik kimlik belirleyici, kimileri için yoksunluğu bertaraf edebilmek için sığındığı düşüncedir. Romanda gerçek anlamda dindar olup da mutlu ve refah bir hayat süren yoktur. Şehirde din alabildiğine bozulmuş, her türlü çirkinliğin ve yozlaşmanın gizlenmesinin aracı olmuştur. Buna karşın köylü ve yoksul kesim dine samimi bir şekilde bağlıdır. Onların bağlılığı da İslam dinini gerçek anlamda içselleştirmelerinden kaynaklanmaz. Geleneksel kabullerin meydana getirdiği bir inanıştır onların ki ve kapitalist sistem bunu insanların gözü açmamak için kullanır. Komisyoncu Haydar'dan paralarını alamayan köylülerin kaderci anlayışı buna örnek verilebilir.

2.5 Parti

1934'lü yıllarda iktidarda Halk Fırkası, muhalefette ise Serbest Fırka bulunmaktadır. İki parti arasındaki büyük rekabet yaşanmış ve sonunda Serbest Fırka kapatılmıştır. Serbest Fırka'nın kapatılmasının ardından Halk Fırkası'nın taraftarları, Serbest Fırka taraftarlarınca 'yandaş' olarak isimlendirilir. Parti taraftarlarınca yapılan yaftalamalar toplum arasında kutuplaşmayı da beraberinde getirmiştir.

İlk olarak Nedim Ağa 'yandaşlık' ikilemi içindedir. Gerçekte Halk Fırkası'ndan pek memnun değildir. Ancak Ermeni tehcirinden kalan fabrikayı mülkiyetine alıp, iktidarın da buna göz yummasına binaen kendini onlara borçlu gibi hissetmiş ve fabrikanın elinden alınması korkusuyla da fırkanın isteklerine –istemeye istemeye– boyun eğmek zorunda kalmıştır. Bunun için düzenlenen balolar için birden fazla bilet alır, ayrıca partiye maddi kaynak sağlar. *“Karşımıza çıkan ikinci sahne de Nedim Ağa gibi düşünenlerin hükümetin din tutumuna nasıl baktıklarını ortaya koyar.”* (Narlı, s. 366). Nedim Ağa ile karısı arasında geçen bir diyalogda, karısı Nedim'e neden hacca gitmediğini sorar. Nedim de Halk Fırkası'nın buna izin vermediğini söyleyerek kendini savunur ve Serbest Fırka'nın iktidara gelmesi durumunda dinî anlamda her şeyin farklı olacağını düşünür.

Eserin diğer bölümlerinde bir anlamda Serbest Fırka güzellemesi yapılır. *“Halk Fırkasına karşı hemen hemen bütün millet Fethi Bey'in Serbest Fırka'sına hücum etmişlerdi. Atatürk Serbest Fırka'yı dağıtmıyorsa, bugün başta belki de Fethi Bey olacak, millet Halk Fırkası'nın tahakkümünden kurtulacaktı.”* (s.306) diyen Şerif Ağa koyu bir “Serbestçi”dir. Sinan da topraklardan çıkmamanın yolunun Halk Fırkası'na üye olmaktan geçtiğini Şerif Ağa'ya söylediğinde ilk başta ağa Halk Fırkası'na geçmeyi düşünmez. Hatta *“Halk Fırkası'nın Serbestçilerden intikam almak için, jandarma birliklerini gönderip fuzulen işgal altındaki tarlaları”* (s.306) temizleteceğini fikrindedir. Sonra çaresizce Halk Fırkası'na üye olur. Fakat hâlâ gönlü, kapatılan Serbest Fırka'dadır. Şerif Ağa'nın şikâyetleri ve sosyal durumu izah eden söylemleri devam eder. İki parti arasındaki intikam derecesine varan çekişmelerden yaka silkip Halk Fırkası'nın, Serbestçilere banka kredisi vermemesini örnek

göstererek ayrımcılık olduğunu dile getirir. Ayrıca Şerif Ağa Halk Fırkası'ndan yakınırken yapılan yenilikleri de eleştirir. *"En biri şu şapka? Fesin, kalpağın suyu mu çıkmıştı? Milli Mücadele'yi şapkayla mı kazandık? Sonra Halife-i Müslimin! Ehl-i islamın içinde yaradır, yara. Ne istersin koskoca halifeden? Halifesiz Müslümanlık olur mu? Bırak Sinan Efendi şu yeni yazı bile. Gâvur âdeti. Gâvurluğa heves eden bir fırkadan memlekete hayır gelir mi?"* (s.306).

Genel olarak baktığımızda iktidardan yakınma vardır. Parti mensupları ile kişiler arasındaki kirli ilişkiler ve partinin kendi menfaatleri için yaptıkları gözler önüne serilmektedir. Halk Fırkası'nın yaptığı yeniliklerin gâvur âdeti olarak görülmesi ve din hususundaki bakış açısı, toplumla parti arasında kopukluğa neden olmuştur. Bunun dolayısıdır ki kapatılan Serbest Fırka zamanında kurtarıcı olarak görülmüştür.

3. Sonuç

Bir yazar, içinde yaşadığı toplumun meselelerine kayıt kalamaz. Eserlerini toplumcu gerçekçi bir kimlikle oluşturan Orhan Kemal, gündelik hayatı gözlemleyerek toplumsal meselelerin perde arkasını romanın kurgusal dünyasıyla birleştirip okura sunar. Yazar bu konu şunları söyler: *"Ben ki daha çok işçi ve köylüler Türkiye'sini kendime konu olarak almış bir yazarım. Romanlarımda şimdiye kadar birçok işçi, köylü tipleri çizdim. Bu tipler, düzensiz bir toplumun, Türkiye'mizde yarattığı kaçınılmaz sonuçlardı."* (Uğurlu, s. 198).

Kanlı Topraklar'ı, yazarın diğer Çukurova romanlarında ayıran özelliği, toprak meselesini tarihsel bir süreç içerisinde ele almasıdır. Toprak, Çukurova köylüsünün yegâne geçim kaynağıdır. Osmanlı Devleti zamanında bozulan toprak düzeni yerini özel mülkiyete bırakmış, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması itibarıyla topraktaki özel mülkiyet, bürokrasi ve iktidar eliyle arttırılmıştır. Bunun sebebi şüphesiz yeni kurulan Türkiye'nin benimsediği ekonomi politikasıdır. Özel mülkiyetin artması, hâliyle Çukurova köylüsünü zor durumda bırakır. Çünkü sermaye sahibi olmadıkları için özel mülkiyetten nemalanamazlar. Dolayısıyla toprak sahiplerinin yanında düşük ücretlerle işçi olarak çalışmak zorunda kalırlar. Fakat bazı köylüler ise gayrimüslimlerden kalan yahut sahiplerinin hiç uğramadığı toprakları ekip biçerek geçimlerini sağlarlar. Bu topraklar, sahipleri tarafından satılmak istenince de parti mensupları, sermaye sahipleri, bu topraklar üzerinden aracılık yapanlar ve nihayetinde köylüler karşı karşıya gelir. *Kanlı Topraklar* işte bu çıkar ilişkisine dayanan karşılaşmayı ideolojik boyutta işleyen, kapitalist sistemin çıkarıcılığını, özel mülkiyeti eleştiren bir eserdir. Bunun yanı sıra eserde ayrıca geçim derdi, partiler arası siyasi çekişmeler, aile ve kadın, din sosyal bir mesele olarak işlenir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomi politikası olarak belirlediği kapitalizm, bireylerle birlikte onların kurumlarını, inançlarını, insan ilişkilerini yozlaştırmış ve toplumsal bir yara hâline getirmiştir. Yazar aslında bu problemlerin kaynağını kapitalizm olarak işaret ederken buna karşın metnin alt yapısında çözüm önerisi olarak Marksizm'i sunar. Olay örgüsü, kahramanların birbirleriyle ilişkisi, mekânlar, hak ve özgürlüklerin tasviri bu öneriyi öne çıkarmak için bilinçli bir şekilde oluşturulmuştur.

Kaynakça

- Aksoy, S. (1971). *100 Soruda Türkiye'de Toprak Meselesi* (2. b.). İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Alangu, T. (1965). *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman: Öncüler 1930/1950* (Cilt II). İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Callinicos, A. (2009). *Karl Marx'ın Devrimci Fikirleri*. (A. Tuygan, Çev.) İstanbul: Antikapitalist Yayınlar.
- Divitçioğlu, S. (1971). *Asya Üretim Tarzı ve Osmanlı Toplumunu* (2. b.). İstanbul: Köz Yayınları.
- Doğan, İ. (2000). *Sosyoloji: Kavramlar ve Sorunlar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Doğan, İ. (2003). *Bizde Kadın*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Duman, M. Z. (2007). Türkiye'de Burjuva Sınıfının Sosyal Profili. *Sosyoekonomi*(5), 32-46.
- Escarpit, R. (1992). *Edebiyat Sosyolojisi* (1. b.). (H. Portakal, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gültekin, M. N. (2012). Bir Anlatı Ustasının Penceresinden Toplum, İnsan, Dönem. A. Ümit, & I. Öğütçü (Dü) içinde, *Orhan Kemal* (s. 39-65). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Güzel, M. Ş. (1996). *Kadın, Aşk ve İktidar* (1. b.). İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Karpat, K. H. (1962). *Çağdaş Türk Edebiyatında Sosyal Konular*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Kemal, O. (2007). *Kanlı Topraklar* (9. b.). İstanbul: Everest Yayınları.
- Köymen, O. (2008). *Kapitalizm ve Köylülük: Ağalar, Üretenler ve Patronlar*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Löwy, M. (1996). *Marksizm ve Din: Kurtuluş Teolojisi Meydan Okuyor*. (İ. Yüce, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Mandel, E., & Novack, G. (1975). *Marksist Yabancılaşma Kuramı* (1. b.). (O. Göçmen, Çev.) İstanbul: Yücel Yayınları.
- Narlı, M. (2002). *Orhan Kemal'in Romanları Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Oğuz, Ş. (Dü.). (2005). *1927 Adana Demiryolu Grevi* (1. b.). İstanbul: Tüstav Yayınları.
- Oktay, A. (1986). *Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları*. B/F/S Yayınları.
- Otyam, F. (1975). *Arkadaşım Orhan Kemal ve Mektupları* (1. b.). İstanbul: E Yayınları.
- Özdemir, E. (1994). *Yazımsal Türler*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Sayın, Ö. (1990). *Aile Sosyolojisi*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Subaşı, N. (1996). *Türk Aydınlarının Din Anlayışı* (1. b.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Timur, T. (1991). *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik*. İstanbul: Afa Yayınları.
- Tunalı, İ. (1993). *Marksist Estetik*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Tükel, T. (1960). *Beş Romancı Tartışıyor*. İstanbul: Düşün Yayınevi.

Uğurlu, N. (2002). *Orhan Kemal'in İkbâl Kahvesi*. Örgün Yayınevi.

Uslucan, F. (2006). Orhan Kemal'in Bazı Romanlarında Bir Eleştiri unsuru olarak Din. *Turkish Studies*, 1(2), 101-128.

Vogel, L. (1990). *Marksist Teoride Kadın* (1. b.). (M. Öngören, Çev.) İstanbul: Pencere Yayınları.

Yerasimos, S. (1976). *Az gelişmişlik sürecinde Türkiye: I. Dünya Savaşı'ndan 1971'e* (1. b., Cilt III). İstanbul: Gözlem Yayınları.